

ESTAR I ANAR AMB GERUNDI EN TIRANT LO BLANC I EN CURIAL E GÜELFA*

Sobre l'ús d'*estar* + gerundi en català antic crida l'atenció J. Roca i Pons.¹ Pensàvem que podria ésser interessant d'examinar més profundament aquest grup, i també el d'*anar* + gerundi, en les novel·les de cavalleria del segle xv *Tirant lo Blanc* i *Curial e Güelfa* per tal d'establir, en la mesura que sigui possible, quins valors hi tenen aquests grups, i fins a quin punt havia arribat el desenrotllament d'aquestes perífrasis d'un ús tan abundant actualment.

Roca i Pons, en el seu article esmentat,² assenyala, de la perífrasi *estar* + gerundi, els valors *actual* i *duratiu*, i el d'*èmfasi* en l'aspecte imperfectiu. Més endavant³ torna a insistir en el valor duratiu d'aquesta perífrasi. Com veurem, els textos que ara estudiem responen només en part a aquesta situació.

Sobre la perífrasi *anar* + gerundi, Roca i Pons diu: «Respecte a la relació amb la perífrasi... *anar* + gerundi, és discutible que allò que la distingeix fonamentalment de la que és objecte del nostre treball (això és: *estar* + gerundi) en el conjunt de la Romània sigui un caràcter de moviment en els verbs amb gerundi, puix que els mateixos verbs poden emprar-se, en general, en les dues construccions».⁴ Passi el que passi en el conjunt de la Romània, veurem als nostres textos una preferència gairebé exclusiva per *estar* amb el verbs d'estat i per *anar* amb els de moviment. Dit d'una altra manera, quan hi ha moviment no es pot emprar *estar* i quan en la situació

* [A proposta d'una ponència formada pels membres de la Secció Filològica de l'INSTITUT senyors R. Aramon i Serra, A. M. Badia i Margarit i Jordi Carbonell, l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària tinguda el dia 2 de maig de 1973, acordà per unanimitat d'atorgar el III Premi Pompeu Fabra al senyor Max W. Wheeler pels seus *Dos estudis filològics*: I. *Estar i anar amb gerundi en «Tirant lo Blanc» i en «Curial e Güelfa»*; II. *El «Llibre d'Amic i Amat» de Ramon Llull: Una comparació lingüística del text original amb l'edició valenciana de 1521*.

En la mateixa sessió, l'INSTITUT prengué l'acord de publicar aquests treballs. — R. A. i S.]

1. *ER*, VIII (1961) [1966], 189-193.

2. Pàgs. 189-190.

3. Pàgs. 191-192.

4. *Op. cit.*, 192.

no hi ha moviment no es pot emprar *anar*. Roca i Pons indica l'*augmentatiu* o *continuatiu* com a valors típics de la perífrasi *anar* + gerundi; també fa referència a «l'acció repetida» i «l'acció progressiva».⁵

Anfós Paré parla amb extrema brevetat d'aquestes perífrasis. Cita alguns exemples d'*estar* i d'*anar* seguits de gerundi, però no distingeix entre les veritables perífrasis i els casos que tenen el gerundi com a complement extern, els quals casos no són gens diferents dels possibles exemples de gerundi emprat com a complement extern de qualsevol altre verb. No cita cap exemple autèntic de la perífrasi amb *estar*, ni analitza els valors de les perífrasis amb *anar* —de les dues diu només «pera reblar la durada d'una acció...». Per això no sabríem dir en quina quantitat Metge empra aquestes construccions, ni amb quins valors.

Un estudi molt profitós sobre les perífrasis amb gerundi en les llengües romàniques és el que dona Stanislav Lyer.⁷ Malauradament, ofereix poquíssims exemples del català medieval. Tanmateix, referint-se a la situació general, aclareix bé les possibles relacions sintàctiques entre verb finit i gerundi que cal establir abans d'intentar de destriar els valors semàntics. Diu per exemple: «L'usage d'un de ces verbes en qualité de copule dépendant beaucoup de son sens abstrait réduit au minimum, il est parfois très difficile — comme la catégorie de procès renferme une notion abstraite à elle seule — de déterminer avec une certitude absolue, si le verbe de mouvement ou d'état sert de pure copule ou non, c'est-à-dire s'il forme avec son gérondif une unité absolue ou si ces deux formes verbales sont senties comme deux éléments».⁸ Afirma que la perífrasi és sempre el terme *marcat* de l'oposició amb la forma sintètica: «Notre combinaison doit toujours marquer l'aspect imperfectif, tandis que le verbe simple peut seulement le faire».⁹

A més Lyer fa veure que no podem dir en principi que tal o tal altra perífrasi tindrà un valor aspectual donat. Primer veiem com la perífrasi cristallitza o dona èmfasi a un valor aspectual indicat per un adverbi, pel sentit del propi verb posat en gerundi, pel temps verbal o pel context.

Nosaltres, doncs, hem volgut, a partir de tots els exemples que hem pogut trobar — i naturalment és possible que se'ns n'hagin escapat alguns —, establir quins són clarament, i quins possiblement, els casos de les dues perífrasis en aquests dos textos, i després, quins són els valors aspectuals que expressen, sense, però, anar massa lluny, primfilant la llista de possibles aspectes, cosa que creiem que emmenaria a l'ofuscació de l'estructura fonamental que cerquem d'establir.

5. *Op. cit.*, 192-193.

6. *Sintaxi Catalana segons los escrits en prosa de Bernat Metge* (Halle 1923), 307.

7. *Syntaxe du gérondif et du participe présent dans les langues romanes* (Paris 1934). Vegeu sobretot pàgs. 129-160 i 184-192.

8. *Op. cit.*, 131.

9. *Op. cit.*, 135. Subratllo jo.

PRINCIPIS SINTÀCTICS

Els verbs *anar* i *estar* tenen (salvant usos excepcionals) un complement obligatori, que és típicament un adverbi de lloc o un adjectiu; d'aquest complement obligatori, com igualment del complement directe d'un verb transitiu, en direm *complement intern* (CI).

Qualsevol verb pot tenir un o més complements facultatius, com són ara adverbis de lloc, de temps o de manera; d'aquesta mena de complement, en direm *complement extern* (CE). El complement extern de qualsevol verb pot ésser una frase gerundial. Típicament, però no obligatòriament, els complements segueixen el verb finit en l'ordre 1: CI, 2: CE.

Una anàlisi de les perífrasis d'*estar* o *anar* + gerundi podria ésser que el gerundi hi ocupa sintàcticament el lloc del complement intern; i, de fet, correntment, n'ocupa el típic lloc físic, és a dir, va immediatament després del verb finit. Com que l'ordre de paraules que hem esmentat amunt no és fix, sinó només el preferit, podem comprendre com un sintagma, per exemple, d'aquesta forma:

- 1) $V_1 = \text{estava} + V_2 \text{ gerundi} + \text{frase locativa}$
 (=CE de V_1) (=CI de V_1)

pot haver arribat a analitzar-se amb aquesta estructura:

- 2) $V_1 = \text{estava} + V_2 \text{ gerundi} + \text{frase locativa}$
 (CI de V_1) (CE de V_2 o de $V_1 + V_2$ plegats)

(podem suposar que aquesta reanàlisi és l'origen de l'ús perifràstic; a partir d'això esdevé possible d'emprar $V_1 = \text{estar} + V_2 \text{ gerundi}$ (CI de V_1) aïllat de qualsevol frase locativa, etc., com a nexa independent que pot portar tots els CE que puguin correspondre al V_2).

Direm que els sintagmes de l'estructura 1) — 2) que trobem en els textos són ambigus; els podem interpretar de totes dues maneres: no-perifràstics o perifràstics respectivament. Dins el nostre estudi els repetirem en els llocs corresponents a cada interpretació, distingint-los per la puntuació, la qual és nostra sempre. Quan el gerundi és interpretat com CE del V_1 (*estar* o *anar*), l'en separo amb una coma.

En aquest treball prescindeixo d'aquells exemples de gerundi (=CE) que corresponen a accions netament anteriors o posteriors a la del verb principal. Són bastant freqüents en el *Curial*, però naturalment no tenen res a veure amb les perífrasis que tractem.

Les citacions de *Tirant lo Blanc* són tretes de l'edició de Martí de Riquer,¹⁰ les de *Curial e Güelfa* són tretes de l'edició de R. Aramon i Serra.¹¹

10. Seix i Barral (Barcelona 1969), 2 volums. Indico per T, volum i pàgina.

11. ENC, Barcelona (1930-1933), 3 volums. Indico per C, volum i pàgina.

Alguns exemples del *Tirant* que ofereixen dificultats d'interpretació¹² han estat comprovats amb el facsímil de la primera edició publicat per la Hispanic Society of America. No he trobat res, però, que donés lloc a una comprensió més segura.

I

ESTAR + GERUNDI

1. El primer grup d'exemples (1-24) comprèn aquells en els quals *estar* té ja un complement intern a part el gerundi. Aquest complement no pot entendre's sinó molt forçadament, i això en pocs casos, com a complement del verb en gerundi. Em sembla necessari d'insistir que en aquests exemples no es tracta de perifrasis gerundials de cap mena, cosa que no semblen haver entès alguns dels qui estudien aquestes qüestions, com ara A. Par¹³ o R. Spaulding.¹⁴

Trobem aquí en gerundi verbs d'acció no-voluntària, tals com *haver*, *confiar*, *desijar*, *tenir*, els quals no apareixen sinó força excepcionalment en la construcció perifràstica. Separo, puntuant amb comes, els complements externs gerundials; aquesta puntuació em sembla la més adient amb el sentit i l'estructura sintàctica.

1. pensau ab quanta alegria *estaven* los cristians, (...), *pensant* com eren ja fora de captivitat. *Tirant*, I, 148.
2. manà que tota la gent sua *estigués* en terra gitada, *fent* demostració que dormien. T, I, 157.
3. lo meu esperit dies *ha estat* alterat, *havent* sentiment de la mia dolor. T, I, 167.
4. *estaven* en gran solaç en mig de la praderia (...), *dansant* e *fent* moltes festes. T, I, 216.
5. Tirant dies havia que *estava* en orde, *esperant* quan lo demanarien. T, I, 250.
6. pervengué a notícia d'aquell cavaller (...) qui *estava* dins la nau tancat en una cambra, *plorant* sa desventura. T, I, 259.
7. havent animat Tirant los cavallers (...) *estigueren* en gran esperança, *confiant* de la gran providència. T, I, 461.
8. *estigueren* en aquestes raons, *parlant* de l'Emperador. T, I, 546.
9. trobaren la porta de la cambra on era la Princesa, la qual *estava* sola, *esperant*-los. T, I, 559.
10. baix en una cambra *estan* amagats ab lo cap cobert, *esperant* quan los vendrà la mort. T, I, 576.

12. *Estar*: exs. 94, 110, 111, 121, 143, 160; *Anar*: exs. 41, 73.

13. *Op. cit.*

14. *History and Syntax of the Progressive Constructions in Spanish*, «University of California Publications in Modern Philology», XIII (1926), 229-284.

11. ab los ulls oberts *estic* tancat, *desitjant* que passàs la mia penosa vida dormit. T, II, 189.
12. tots *estaven* asseguts, *escoltant* què diria. T, II, 200-1.
13. així ordenadament *estigueren* tots aparellats, *esperant* quan vendrien los moros. T, II, 405.
14. *estant* en aquella grandíssima contentació, *retent* llaors e gràcies (...) posà en orde la ciutat. T, II, 419.
15. *estigué* per bon espai que no parlà, *pensant* en la molta amor que la Princesa li portava. T, II, 464.
16. que *estiguen* contínuament davant lo camp dels moros, *bombardejant e fent*-los tant d'enuig e dan com poran. T, II, 468.
17. molt major plaer (...) fóra per a mi d'*estar* en (...) repòs, (...) que absent, *morint* en penada vida. T, II, 493.
18. per espai d'una hora *estigué* que no pogué parlar, *tenint* contínuament la lletra estreta en la mà. T, II, 541.
19. Hipòlit li *estava* contínuament de prop, molt adolorit, *fregant*-li los polsos e *llançant*-li aigua-ros per la cara. T, II, 570-1.
20. anvides de la sua cambra isqué, ans *estech* tot torbat e pensiu dins si mateix, coses vàries *cogitant*. *Curial*, I, 43.
21. vós *starets* tots temps al llit, *prenent* exarops e purgues, e, *mostrant* que havets mal de hulls, no exirets. C, II, 47.
22. acostà's a la donzella, la qual *stava* de genolls, les mans e ulls devés lo cel, *scanpant* làgremes. C, II, 56.
23. *Curial stava* segur, que no's movia, *sperant* ço que voldrien fer. C, II, 92.
24. durant aquesta setmana lo rey de França deliberà *estar* en les tendes, tot'ora *sperant* veure los cavallers e *fent* molt grans festes. C, II, 164.

2. El grup que segueix consta de casos ambigus; una frase locativa o de manera tant pot ésser complement intern d'*estar* únicament, amb el gerundi (complement extern) substituïnt una oració subordinada, com pot ésser una circumstancial que caldria entendre amb el verb en gerundi (o amb els dos verbs juntament, que formen una perífrasi). Puntuo aquí segons la primera interpretació, això és, la no-perifràstica. Més avall donaré els mateixos exemples com a casos de la perífrasi en les seccions que els correspondran per llur funció. Són, doncs, casos formalment ambigus segons l'anàlisi que hem exposat més amunt. En segons quin exemple, ens podríem inclinar més per una interpretació o per una altra. Així, la interpretació perifràstica és més atraient quan *estar* i el gerundi es troben junts (v. gr. 33, 39), o quan, assignant el complement a *estar* únicament, el verb en gerundi resta desproveït de tot complement (v. gr. 36, 50).

Per a deixar encara més clar com són ambigus aquests casos, heus aquí un dels exemples analitzat. És el 26.

	estava — (davall l'arbre)	(dient)	(ses hores)
1)	= CI d'estava	= CE d'estava	= CI de dient
2)	= CE de dient (o CE del conjunt)	= CI d'estava	= CI de dient

La segona anàlisi és la perifràstica.

25. *estant* en tal manera lo Rei, *mirant* la morisma e la gran dan que feien, de grandíssima dolor pensava morir. T, I, 126.
26. en aquella hora que ells venien l'ermità *estava* davall l'arbre, *dient* ses hores. T, I, 186.
27. lo Rei s'acostà a la Infanta e *estigueren* allí, *parlant* per bon espai, festejant-se. T, I, 192.
28. (lo Duc...) en aquella capella *està*, *fent* oració. T, I, 237.
29. *estigueren* en una gran sala per bon espai, *esperant* lo Rei. T, I, 246-7.
30. *estant* un dia Tirant ab lo Duc e ab molts altres cavallers, *solaçant* e *parlant*, vengueren dos cavallers. T, I, 294.
31. Tirant (...) véu a Felip qui *estava* a la porta, *esperant* d'acompanyar a la Infanta. T, I, 356.
32. trobà'l que *estava* en un retret ab lo secretari, *escrivint*. T, I, 421.
33. lo Soldà ab alguns dels seus *estava*, *fent* armes. T, I, 431.
34. incessantment va e *està* ab la gent d'armes, *burlant* adés ab uns, adés ab altres. T, I, 480.
35. l'Emperador *estigué* allí un poc, *parlant* ab ells de la guerra. T, I, 524.
36. com *hagueren estat* així un poc, *burlant*, la Princesa entrà. T, II, 99.
37. pujà-la en lo llit, e aquí *estigueren*, *parlant* e *burlant* així com de persones enamorades s'acostuma. T, II, 155.
38. *estàvem* ací, *parlant* de moltes coses. T, II, 170.
39. e així *estigueren*, *esperant* fins que Tirant fon vengut. T, II, 191.
40. així, *passejant* e *gitant* e *llevant*, ab aquella passió *estigué* per espai de tres hores. T, II, 210.
41. aquesta nova pervengué a l'Emperador *estant* en la gran sala, *esperant* les dames. T, II, 213.
42. per tal forma *estaven*, *esperant* los enemics que vinguessen. T, II, 267.
43. així fon fet en presència dels cavallers de la vila, que allí *estaven*, *parlant* ab ell. T, II, 277.
44. aquell *estigué* set anys en lo desert, *fent* vida contemplativa, penedint-se. T, II, 358.
45. *estant* així, *esperant* quan los moros vendrien, Tirant féu (...) una oració. T, II, 405.
46. així *estigueren*, *parlant* e *solaçant* ab les dames per bon espai. T, II, 513.
47. *estant* (...) Tirant en la ciutat d'Estrenes, *festejant* lo (...) Rei Escariano e la Reina, passaren entre ells moltes delitoses paraules. T, II, 526.

48. axí *stigueren* alguns anys, fraternalment *comunicant*. C, I, 25.
49. la duquessa de Baviera, que a la porta de la lliça *stava*, *sperant* la exida de aquells mals hòmens, los corregué. C, I, 82.
50. com vos vessen *estar* ací, *musant*, vostra honor ne valdria menys. C, I, 117.
51. com molt *hagués* allí *estat*, *mirant* Johan, (...) la mesquina donzella manà que ... C, III, 148.
52. *estech* allí algun temps, *donant-se* plaer tant com podia. C, III, 173.

Segueixen uns pocs casos més, pels quals una interpretació segons la qual els dos verbs van separats, no formant cap perífrasi, és possible, si bé no gaire natural, per tal com el possible complement intern d'*estar* en resta separat pel mateix gerundi. Com passa amb el grup anterior, inclouré aquests exemples, més avall, en els grups corresponents a la funció de la perífrasi que poden formar els dos verbs.

53. demanà prestament de Tirant, lo qual en aquell cas *estava*, *parlant*, ab unes dames. T, I, 270.
54. trobaren lo Rei en la sala, que *estava*, *parlant*, ab los ambaixadors, T, I, 346.
55. véu la Princesa *estar*, *parlant* a grans raons, ab lo negre. T, II, 181.
56. trobà la Princesa, que *estava*, *dormint*, en lo llit. T, II, 204.

3. En el primer grup que dono de casos de la perífrasi *estar* + gerundi, la perífrasi es troba dins una oració subordinada a una oració amb verb del pretèrit perfectiu. La perífrasi destaca el valor imperfectiu i actual (no habitual) dins l'oració subordinada. En els exemples 58, 62, 64, 66, 67, 69, 71, 79, 96 la subordinació és feta no amb conjunció i verb finit, sinó amb formes infinites, el gerundi o l'infinitiu; amb aquestes formes el valor imperfectiu no pot marcar-se altrament que mitjançant una perífrasi com la que ara tractem.

Al § 3a (exs. 99-105) l'oració que conté la perífrasi no es troba subordinada formalment a una oració de pretèrit perfectiu; tanmateix, m'inclino a veure-hi una subordinació semàntica que explicaria l'ús de la perífrasi. Cito aquí més llargament per situar millor el corrent de la narració, i subratllo el verb perfectiu al qual la perífrasi em sembla ésser subordinada semànticament.

Poques vegades la perífrasi correspon a una acció clarament durativa; com fan veure les frases adverbials que extrec a continuació, un tal valor és possible en 75 ('de l'un cap de la cambra fins a l'altre'), 87 i 88 ('encara'), 102 ('ja') i 105 ('continuament'). No sembla, doncs, que la perífrasi per ella mateixa expressi l'aspecte duratiu.

Són especialment remarcables els exemples 92 i 93, en els quals la perífrasi es troba coordinada amb una forma sintètica que exerceix ben bé la mateixa funció sintàctica. Tots dos són dins l'episodi d'Espèrcius i el drac, el qual podem sospitar que no és original del qui és autor d'aqueixa part del

Tirant, sinó que pot haver estat un conte preexistent, incorporat no sense inconseqüències narratives. La *variatio* estilística seria potser obra de l'autor original.

En la perífrasi trobem verbs que són d'acció voluntària; això és, no hi ha verbs impersonals ni verbs com *sentir*, *creure*, *conèixer*, *poder*, *voler*, *saber*, *tenir* (*haver*), *confiar*, *amar*. No trobem sinó un cop (ex. 75: *passejar*) verbs de moviment; el sentit bàsic d'*estar* potser imposa aquesta limitació. Trobarem aquestes restriccions igualment amb altres usos d'*estar* + gerundi.

Entre els 49 exemples (44 de *Tirant* i 5 de *Curial*) hi ha, a la perífrasi, *esperar* 15 vegades, *parlar* 9, i *plorar* i *mirar* 3 vegades cadascun. El verb en pretèrit perfectiu és *trobar* 16 vegades, *veure* 9, i *venir* 3 vegades. Aquestes preferències que podem tipificar: 'trobaren X, que estava esperant' són característiques del *Tirant*. Tornaré més avall sobre si és possible de destriar la contribució dels dos autors del *Tirant*.¹⁵

57. demanà prestament de Tirant, lo qual en aquell cas *estava parlant* ab unes dames. T, I, 270 (=exemple 53).
58. *estant* un dia Tirant ab lo Duc e ab molts altres cavallers *solçant e parlant*, vengueren dos cavallers. T, I, 294 (= ex. 30) (= 'mentre estava (...) solçant...').
59. trobaren lo Rei en la sala, que *estava parlant* amb los ambaixadors. T, I, 346 (= ex. 54).
60. Tirant (...) véu a Felip qui *estava* a la porta *esperant* d'acompanyar a la Infanta. T, I, 356 (=ex. 31) (= 'estava esperant a la porta...').
61. trobà'l, que *estava* en un retret ab lo secretari *escrivint*. T, I, 421 (= ex. 32) (= 'estava escrivint en un retret ab lo secretari').
62. véu la Princesa *estar parlant* a grans raons ab lo negre. T, II, 181 (= ex. 55) (= 'véu que la Princesa estava parlant...').
63. trobà la Princesa, que *estava dormint* en lo llit. T, II, 204 (= ex. 56).
64. aquesta nova pervengué a l'Emperador *estant* en la gran sala *esperant* les dames. T, II, 213 (= ex. 41) (= 'que estava esperant les dames en la gran sala').
65. així fon fet en presència dels cavallers de la vila, que allí *estaven parlant* ab ell. T, II, 277 (= ex. 43).
66. *estant* així *esperant* quan los moros vendrien, Tirant féu (...) una oració. T, II, 405 (= ex. 45).
67. *estant* (...) Tirant en la ciutat d'Estrenes *festejant* lo (...) rei Escariano e la Reina, passaren entre ells moltes delitoses paraules. T, II, 526 (= ex. 47).
68. la duquesa de Baviera, que a la porta de la lliça *stava sperant* la exida de aquells mals hòmens, los corregué... C, I, 82 (= ex. 49).
69. com vos vessen *estar ací musant*, vostra honor ne valdria menys. C, I, 117 (= ex. 50).

15. Vegeu §§ 5 i 6b i § 7 de la segona part: *Anar* + gerundi.

70. com foren dins en la cambra, trobaren que lo Comte *estava aconhortant* la Comtessa. T, I, 121.
71. un dia, *estant parlant* lo Rei ab l'ermità, la Comtessa entrà en la cambra. T, I, 166.
72. se'n tornà (...) cavalcant fins que fon ab Felip, lo qual *l'estava esperant* ab molt gran desig. T, I, 305.
73. trobaren un catiu crestià qui *estava fortment plorant*. T, I, 338.
74. arribà (...) lo filòsof (...), lo qual ella *estava esperant* ab molt gran desig. T, I, 347.
75. lo patge la hi portà, e trobà'l que *estava passejant* de l'un cap de la cambra fins a l'altre. T, I, 353.
76. Tirant (...) trobà (...) lo comte d'Àfrica qui *l'estava esperant* ab molta gent. T, I, 370.
77. trobà allí son cosí Diafebus (...), lo qual los *estava recitant* les amors... T, I, 382.
78. com foren alt, trobaren l'Emperador qui *estava esperant* al seu Capità que vingués. T, I, 424.
79. *estant* Tirant *combatent*, vengué lo duc de Macedònia. T, I, 533.
80. ja havien (...) apresonat lo rei d'Egipte, que *estava combatent* d'una verdesca així naftrat com estava. T, I, 536.
81. anaren totes a la cambra de l'Emperador, e trobaren-lo que *estava recitant* tota la batalla. T, I, 540.
82. l'Emperador (...) véu allí molts hòmens que *estaven adobant* taules e bancs. T, I, 556.
83. trobà a la porta los cavallers que *estaven esperant* ab més devoció que no fan los jueus al Messies. T, I, 559.
84. trobà mon senyor Tirant e lo Conestable que ja *estaven esperant*. T, I, 561.
85. Tirant se'n anà a sa posada, on trobà los metges qui *l'estaven esperant*. T, I, 598.
86. trobaren que la Princesa *estava jugant* ab la Viuda a naips. T, II, 64.
87. trameteren per l'esposada que vingués, e trobaren-la que encara *estava plorant*. T, II, 69.
88. ells se llevaren e trobaren la donzella que encara *estava plorant*. T, II, 161.
89. Tirant (...) com sentí les onze hores (qui era la hora assignada, la qual *estava esperant* ab gran desig), ab cuitats passos anà a la porta. T, II, 191.
90. baixà lo cap e tornà a plànyer e a lamentar-se, car la mort *l'estava esperant*. T, II, 222.
91. com foren a la torre de l'esperó per fer la guaita, e sos companyons *estaven bevent*, l'albanès amagà la capsa dins un forat. T, II, 282 (= 'mentre sos companyons estaven bevent...').
92. aquí véu una donzella qui es pentinava e *estava mirant* en l'espill. T, II, 444.

93. lo drac, que véu que l'home no es movia ans *estava esperant*, molt gentilment e suau s'acostà a ell. T, II, 446.
94. portà'l a la cambra de l'excelsa Princesa, qui *estava en* lo seu acostumat estrado ab totes les sues dames davant ella, e *festejant* al rei de Sicília. T, II, 518 (= 'estava en lo (...) estrado (...), e estava festejant al rei').
95. lo mesquí de pare, com véu que sa filla e les altres dones totes *estaven fent* gran dol e plant, no pogué aturar en la cambra. T, II, 558.
96. *estant imaginant* en açò, cercant via e manera com se tolgués davant aquella cruel e desavisada vergonya, lo marquès tramès Curial a la Güelfa. C, I, 33.
97. l'emperador, qui *mirant stava* la continença de Curial, marvellant-se molt de ço que veyá, dix: ... C, I, 88.
98. dementre ells axí *stiguessen parlant*, vets venir un cavaller. C, II, 29 (= 'vingué un cavaller').
- a) Perífrasis amb valor d'imperfectiu, no subordinades sintàcticament:
99. en aquella hora que ells venien, l'ermità *estava* davall l'arbre *dient* ses hores. Com l'ermità *véu* tanta gent venir... T, I, 186 (= ex. 26).
100. *tramès* a dir al Soldà que en tot cas del món ixqués fora del camp, puix la batalla era perduda e lo camp era desconfit. Lo Soldà ab alguns dels seus *estava fent* armes. T, I, 431 (= ex. 33).
101. se n'ha portada la Princesa dins en la cambra, e *estàvem* ací *parlant* de moltes coses. Jo *diguí-li* fos de sa mercè... T, II, 170 (= ex. 38).
102. ab los jocs no la (= l'Emperadriu) sentiren fins que fon a la porta de la cambra. Prestament Tirant se llançà estès per terra, e llançaren-li roba dessús. E la Princesa *segué's* damunt ell. *Estava's pentinant*, e l'Emperadriu *segué's* al seu costat. T, II, 19.
103. No fon poca la passió que en aquell cas l'ànima de la Princesa sentí, com no tenia temps per *satisfèr* a les verinoses paraules de la maliciosa Viuda, per tant com l'Emperador estava ja en taula, que *estava esperant* a la Princesa, e dues voltes l'havia tramesa a cridar. T, II, 87 (això és: 'com ell estava esperant, ella no satisféu a les paraules...').
104. estant un dia Hipòlit en lo retret, l'Emperadriu e Eliseu *estaven parlant* d'ell. *Dix* la donzella... T, II, 165.
105. la Princesa ab la Viuda e ab les dos donzelles *davallaren* a l'hort, e Tirant *estava* contínuament *mirant* en l'espill, e *véu* venir la Princesa ab ses donzelles. T, II, 204.

b) Dono a continuació alguns exemples triats a l'atzar, per demostrar com amb verbs iguals als que anem tractant els nostres autors no es creien obligats, ni de bon tros, a emprar la perífrasi *estar* + gerundi, per expressar el valor d'imperfectiu en les oracions subordinades. Bastava l'imperfet d'indicatiu.

véu que lo rei de França *combatia* la ciutat ab gran esforç. T, I, 145.

trobà-la més morta que viva, ab tots los metges qui *treballaven* en la salut sua. T, I, 162.

trobaren l'Emperador, que ja volia cavalcar, ab molta gent que l'*esperava*. T, I, 401.

ixqué en la gran sala on trobà a Tirant qui es *burlava* ab les donzelles. T, I, 423.

ell anà-hi de continent e trobà'l que es *vestia*. T, II, 92.

l'Emperador passà a la cambra del consell, que l'*esperaven* per veure què farien. T, II, 120.

en l'espai que Tirant semblants paraules *raonava*, arribaren los metges. T, II, 327.

trobà'ls que *jugaven* ab alegria molt gran. T, II, 492.

Tirant (...) lo seu camí dreçà a la cambra de l'inclita Reina, e trobà aquí la Princesa en companyia de la Reina, qui l'*esperava*. T, II, 501.

plegant al portal trobaren l'Emperador e l'Emperadriu, qui els *esperaven* a cavall. T, II, 538.

trobaren Curial, qui'ls *sperava* a sopar. C, II, 257.

4. Continuo amb exemples on la perífrasi duu el valor d'imperfectiu en temps passat. Són casos que podríem anomenar descriptius, però no és del tot clar què hi aporta la perífrasi. Cito llargament perquè la interpretació d'alguns dels exemples és quelcom dubtosa. Em sembla possible d'interpretar els exemples 108, 109, 111 i 113 com els 99-105, és a dir, casos de subordinació semàntica a un pretèrit perfectiu. Tanmateix prefereixo de veure-hi trossos de narració descriptiva inserits dins la narració d'accions feta amb verbs perfectius. El 109 és clarament duratiu ('nit e dia', 'contínuament'), i potser el 111 també, si 'molt' hi és un adverb de temps

106. *estant* en tal manera lo Rei *mirant* la morisma e lo gran dan que feien, (...) pensava morir. T, I, 126 (= ex. 25).
107. deia que jamás de sa vida havia vist home que tant en les armes ni en la guerra sabés. E per tal forma *estaven esperant* los enemics que vinguessen. E lo Rei estava en la sua ciutat de Tremicèn... T, II, 267 (= ex. 42).
108. los cambrers qui estaven fora del retret *estaven escoltant* lo dol que lo Rei feia, e com hagué molt plorat e lamentat, féu principi a semblants paraules... T, I, 126.
109. Tirant partí lo denovèn dia del mes, hora de mija nit, e l'Emperador aplegà hora de nona. Los turcs nit e dia *estaven* contínuament *mirant* lo camp dels crestians, que el podien molt bé veure. E Tirant passà de nit lo pont; e ja un dia ans que passàs... T, I, 526.
110. l'atxa de Tirant entre les altres era ben coneguda, la qual *estava* tota vermella e *rajant* sang dels hòmens que mort havia. E la terra era coberta de cossos... T, I, 534.
111. l'Emperador la posà dins una cambra on ell estava dins una molt bella gàbia, ab les reixes totes d'argent; e en aquell cas lo rei Artús tenia

l'espasa recolzada sobre los genolls, e *estava* molt *mirant* en ella, ab lo cap molt baix. E tots miraven a ell i ell no mirava a negú. Però la reina Morgana prestament lo conegué... T, II, 34.

112. venint lo dilluns, tota la gent d'armes fon presta per partir. L'Emperador e totes les dames *estaven mirant* los ducs e senyors que partien. Lo duc de Pera e lo duc de Macedònia teníen càrrec... T, II, 123-124.
113. Curial *stava sperant* si Melchior li aportava alguna bona nova; mas, com veés que no parlava, començà-li a demanar què era allò que havia fet ab la senyora. C, II, 273.

a) Els tres exemples que segueixen, dintre els 'imperfectius descriptius' són més complicats. Sorprenentment les perífrasis corresponen a accions habituals. En 114 tots els verbs corresponen a accions habituals, però a més a més l'*escoltar* és duratiu: l'acció dura mitja hora entre cada acció momentània d'*agenollar-se* i de *llevar-se*. En 115 el *fer armes* és habitual ('cascun dia') i duratiu ('a totes hores'). Semblantment en el 116, encara que la redacció és una mica confusa; jo entenc que vol dir: 'si estava musant (=perdent el temps) sense haver de què sostenir l'estat..., vendria a pobresa i hauria desonor'. El sentit, doncs, fa veure que es tracta d'una acció concebuda com a habitual i durativa.

114. agenollaven-se allí dos hòmens d'aquells que faïen la guaita, e *estaven escoltant* l'Emperador si demanava alguna cosa. E com era passada mija hora llevaven-se aquells... T, I, 394.
115. així cascun dia a totes hores *estaven fent* armes, e moria-hi molta gent. T, II, 255.
116. d'una part veyia que l'estar en Monferrat, no solament sens fruyt, ans li porie ésser molt noyble al plaer e a la honor, car *estar musant* e no haver de què sostenir l'estat en lo qual se ere mès, venint a pobresa, haurie desonor e molt gran abatiment. C, III, 17.

Un cas de la perífrasi dins els exemples que podem anomenar 'imperfectius descriptius' sembla tenir un sentit iteratiu; altrament esperaríem un imperfet sintètic.

117. la cruel nova pervenc a notícia del Cabdillo e de Tirant, e per los moros ne fon fet molt extrem dol perquè es tenien tots per perduts e *estaven dient* entre ells que més valia donar-se al rei Escariano. T, II, 272.

b) Hi ha quatre exemples força sorprenents de la perífrasi en temps imperfet, que va coordinat amb un perfet de pretèrit:

118. ella ixqué en la sala e trobà allí a l'Emperadriu que li demanà de què tenia tan vermells los ulls. — Senyora — dix la Princesa, — lo cap hui tot lo dia me fa mal —. Féu-la seure en les sues faldes, e *estava-la besant* moltes voltes. Lo següent dia dix Tirant a Diafebus... T, I, 408.
119. manà que (...) diguessen als qui vendrien de la ciutat com en la nit no havia dormit e que en aquella hora reposava. Los uns se'n tornaren, los

altres *estaven esperant* que es despertàs. Com fon hora de migdia, lo duc de Macedònia, (...) ab lo Vescomte (...) volgueren entrar. T, II, 121.

120. com foren a la torre de l'esperó per fer la guaita, e sos companyons *estaven bevent*, l'albanès amagà la capsa dins un forat. T, II, 282 (=ex. 91).
121. conegueren que allò era l'estol de Tirant, qui havia ferit en l'estol dels moros, e hagueren-ne molt gran alegria; e d'altra part *estaven molt redubtant* que en aquella hora los moros del camp no combatessen la ciutat. E tots los de la ciutat prengueren gran ànimo. T, II, 459.

Com que en el 118 es tracta d'una simple narració de fets passats, hauríem esperat més aviat 'besà-la moltes voltes', que expressa l'aspecte iteratiu prou clarament, o potser 'estigué-la besant per bon espai' fórmula que, com veurem, l'autor empra sovint per expressar l'aspecte duratiu juntament amb el perfectiu. Això és, no arribo a explicar-me la forma que de fet tenim.

En el 119 és possible de veure un imperfectiu de subordinació semàntica (cfr. exs. 99-105); el verb 'subordinant' seria *fon* o *volgueren*. Però, així i tot, estranyaria menys 'los uns se'n tornaren, los altres esperaren...', o bé: 'los altres estigueren esperant...'

El 120 és bastant semblant als casos d'un imperfectiu subordinat a un perfectiu (cfr. exs. 57-98), si deixem de banda la frase «foren... e». Com passa no poques vegades en el *Tirant*, la redacció fa l'efecte d'ésser quelcom confusa; em sembla que vol dir: 'Arribaren a la torre..., e mentre... estaven bevent, l'albanès amagà la capsa'. La coordinació del perfectiu amb l'imperfectiu (perifràstic), doncs, correspondria a un plantejament defectuós de la forma superficial sintàctica.

Semblantment, en el 121 la redacció sembla no poc confusa; el text ens afirma dos fets paral·lels: per una banda l'alegria dels ciutadans, i per altra banda llur 'redubtança'. Nogensmenys, em sembla que el sentit total del paràgraf demana una altra cosa, la qual és reforçada pel temps imperfecte de la perífrasi que tractem. Crec que vol dir: 'conegueren que allò era l'estol de Tirant, e hagueren-ne molt gran alegria, per tal com anteriorment estaven molt redubtant, etc.' La perífrasi, doncs, seria subordinada semànticament al verb perfectiu que precedeix (cfr. exs. 57-98). Tanmateix, no deixa de sorprendre l'ús de la perífrasi amb un verb, *redubtar*, que no és d'acció voluntària. (Normalment un verb d'acció voluntària és un mot amb el qual podem contestar a la pregunta: 'Què feu?') Potser hi hagué un encreuament involuntari entre 'redubtaven' i 'estaven redubtosos'.

5. ¿Fins a quin punt les dades que hem comentat fins ara permetrien de distingir la contribució de Joanot Martorell de la de Martí Joan de Galba en el *Tirant*?¹⁶ Hem vist 57 casos, en el *Tirant*, de la perífrasi en el temps d'imperfecte de pretèrit, o amb formes no-finites que hi corresponen; entre

16. El debat sobre la contribució dels dos autors del *Tirant*, que parteix de l'afirmació de Galba que ell és l'autor de la quarta part del llibre, és resumit en el recent llibre de JOAN COROMINES, *Lleures i converses d'un filòleg* (Barcelona 1971), 363-366.

a) Semblants als exemples 122-144 són els que segueixen (145-150); hi manca, però, la precisió, mitjançant frase adverbial, de la duració de temps. No podem dir tampoc que la interpretació durativa sigui imposada pel context; en vista dels exemples anteriors, però, no em sembla esgarriada. L'exemple 149 és el més estrany; *estec festejant* ocupa el mateix temps en l'acció que els dos féu. (És un dels rars casos d'*estec* en el *Tirant* fora de l'episodi d'Espèrcius.)

145. com tots foren asseguts, *estigueren* tots *esperant* que l'ermità parlàs. T, I, 186.
146. com lo cavaller véu la sepultura, *estigué mirant*, e véu los quatre escuts. T, I, 269.
147. posà's al costat seu, davant la taula del Rei, e *estigué mirant* a cascuna part de la taula, e véu les llesques del pa. T, I, 316.
148. *estigué mirant* si poria pujar per la part. Com véu que lloc no hi havia... T, II, 108.
149. en aquell instant que lo virtuós Capità *estec festejant* les dames e féu lo parlament de consolació a la duquessa de Macedònia, l'Emperador féu tenir lo consell. T, II, 499.
150. tantost preses les robes, lo cavaller se vestí e's armà, e pres son cavall per les regnes, e *stech sperant* ço que seria dels dos cavallers. C, II, 22.

b) La distribució de la perífrasi *estar* + gerundi en temps perfet de pretèrit s'assembla a la de la perífrasi en temps imperfecte; sobretot si no incloem els casos ambigus. Aleshores l'extensió més gran sense exemple és de I, 448 a II, 108 (260 pàgines). La següent és de II, 282 a II, 445; si deixem de banda els dos exemples de l'episodi d'Espèrcius, a causa de les sospites que hem expressat abans, manquen exemples d'aquesta forma de la perífrasi entre II, 282 i II, 499, que correspon a la situació que veiérem amb els exemples anteriors.¹⁹

Quant a temps pretèrits, en *Curial* hi ha només quatre exemples, tots amb verbs diferents. Entre els exemples del *Tirant* hi ha 18 verbs diferents, dels quals *parlar* i *mirar* apareixen cinc vegades cadascun; *esperar* i *pensar* hi són tres vegades cadascun.²⁰

7. Són pocs els exemples de la perífrasi *estar* + gerundi en temps present; uns corresponen a l'ús 'imperfectiu subordinat a perfectiu' (cf. exemples 57-98). Tots tres exemples duen, a l'oració principal, imperatius; em sembla natural d'interpretar els imperatius perfectivament; l'acció que expressen incideix en una acció més llarga, imperfectiva, potser amb un matís duratiu. Naturalment són no-habituals.

151. cuitau prest, que la infanta vos *està esperant!* T, I, 344.
152. besa'm e lleixa'm anar, car l'Emperador m'*està esperant*. T, II, 20.
153. vet ací l'Emperador que t'*està escoltant* si cridaràs. T, II, 70.

19. Cf. § 5.

20. Cf. § 3.

a) Altres exemples del present no-habitual expressat amb la perífrasi són els 154-158. En els 155 i 157 (dos), podem veure un matis duratiu: en 155 *està esperant* és quasi 'ja fa temps que està esperant'. En 157 (noteu *encara*) *estan mirant* és quasi com 'estan mirant des de fa temps', i *estan esperant* quasi com 'estan esperant fins que siam cansats'. En el 156 *està menjant* és iteratiu, però igualment ho és el sintètic *pren*. Als altres no veig res més que un senzill present no-habitual. De fet són massa pocs exemples per a orientar-nos suficientment sobre el paper essencial de la perífrasi.

154. (lo Duc) en aquella capella *està fent* oració. T, I, 237 (= ex. 28).
155. mon germà lo duc de Messina vos *està esperant*, que no es vol seure sens vós. T, I, 315.
156. *pren* los raïms sens rompre'ls del cep, e a mossos los *està menjant*. T, II, 164.
157. aquella gent que ens *estan mirant* no han ferit *encara*, sinó que *estan esperant* que siam cansats. T, II, 338.
158. ara ja *està bé*, Déus mercè, e *parlant* de moltes coses. C, I, 129.

b) Hi ha dos casos en els quals, contràriament a l'ús modern, la perífrasi, en temps present respon a una acció habitual. Al 159, no estem obligats a veure-hi un exemple de la perífrasi; si hi és, podria correspondre a l'aspecte iteratiu (noteu «adés... adés»). L'altre exemple és del tot sorprenent; es tracta de l'afirmació d'una veritat eterna. L'única manera d'explicar la perífrasi, em sembla que és per a destacar el sentit iteratiu implícit en el verb 'vacil·lar', però en tot cas esperariem un adjectiu predicatiu: 'la pensa de l'home és vacil·lant'.

159. incessantment va e *està* ab la gent d'armes *burlant* adés ab uns, adés ab altres. T, I, 480 (= ex. 34).
160. *està* en veritat que la pensa de l'home *està vacil·lant*. T, I, 236.

APÈNDIX SOBRE PERÍFRASIS AMB ÉSSER

Els exemples d'*ésser* a què va subordinat un gerundi no ofereixen cap cas de perífrasi autèntica. Com hom pot veure a continuació, *ésser* té el seu propi complement locatiu i el gerundi queda a part com a complement extern; són, doncs, com els exemples 1-24 d'*estar* + gerundi.

1. deuen *ésser* allí tretze preveres, *dient* contínuament hores de defunts. T, I, 180.
2. les dames (...) *eren* per les finestres, *mirant* com l'Emperador cavalcava. T, I, 401.
3. *só estat* en la sua terra, *anant* en Jerusalem. T, I, 504.

4. lo qual oynt Curial, qui a la porta del seu tendelló *era, senyant-se* ab lo ventallet, ab un gran crit féu un salt. C, I, 73.
5. axí eren tenguts en gran preu en moltes províncies, en les quals, *cercant honor, (...) eren estats*. C, I, 165-166.

Un exemple em sembla que presenta un anacolut; en lloc de *passant*, la sintaxi demana *passar*:

6. ve't allí Camar, la bella, que's matà per ell, per *ésser* ell leal a tu e *passant* per tu infinits treballs. C, III, 229.

Als altres exemples que pot semblar que ofereixen casos de perífrasi, no es tracta del gerundi, sinó del participi de present. Al 7 entenc *participant* com a participi substantivat.²¹ Al 8 *havent misericòrdia* sembla ésser una variant estilística de 'misericordiós'. Als 9-14 tenim autèntiques perífrasis de participi com fa veure *bastants* al 14. És un recurs predilecte de l'autor del *Curial*.

7. per què has permès (...) que vassall seu (...) *sia estat participant* en la sua mort dolorosa? T, I, 259.
8. *só estat* tostemps piadós e *havent* misericòrdia a totes gents. T, I, 215.
9. no'm digues res; *sies membrant* de mi. C, I, 53.
10. yo'us prech que *siats recordant* de la mia senyora. C, II, 107.
11. après que sie morta *sies remembrant* de mi. C, III, 139.
12. prech nostre Senyor que' us ho vulla guardonar, car yo no'y *són bastant*. C, I, 68.
13. no *és bastant* memòria de hòmens a recordar-ho. C, III, 92.
14. mans de hòmens no *eren bastants* a compondre aquella corona. C, III, 93.

II

ANAR + GERUNDI

1. Reparteixo els exemples d'*anar* + gerundi d'una manera semblant a com ha estat fet amb *estar* + gerundi. Al primer grup, no tenim de cap manera casos de perífrasi, per tal com *anar* té complement intern propi que no podem construir amb el verb posat en gerundi; aquest té sovint el propi complement. Es tracta, doncs, de frases independents que separo amb coma; cada verb manté íntegre el seu significat normal. Com que no tenim perífrasi, no estranya de trobar, en gerundi, verbs d'acció no voluntària, com *haver* (1) *doldre's* (11).

1. aquest virtuós comte hi volgué *anar, havent* dolor e contricció de moltes morts. T, I, 118.

21. Cf. ANFÓS PAR, *Sintaxi Catalana*, 305.

2. *anam* tots ab lo Rei a caça, *fent* gran matança de salvatgines. T, I, 194.
3. Tirant *anà* tostemp après d'ells a l'encalç, *matant* (...) tants com aconseguir-ne podien, no prenent negú a mercè. T, I, 431.
4. *anaren* a l'encalç, *matant* molta gent. T, I, 535.
5. Tirant portava de braç a la Princesa, *anant-se'n* per la vora del riu, *passejant* (o: «*anant-se'n*, per la vora del riu *passejant*»). T, I, 556.
6. ella hi havia ben proveït perquè (...) se'n fos pogut *anar*, *eixint* per una altra porta. T, II, 105.
7. l'Emperadriu se *n'anà*, *manant-li* que prestament hi anàs. T, II, 112.
8. véreu *anar* Tirant amunt e avall, *derrocant* bacinets del cap (...), *matant* e *nafrant* e *fent* les més admirables coses del món. T, II, 330.
9. *passejant* ab son cavall, *anà* devers ells ab suaus passos. T, II, 512.
10. no *parlant*, mas *murmurant*, *anaren* fins a la cambra del marquès. C, I, 39.
11. lo marquès se'n *anà*, *parlant* tots temps d'aquell cas e *dolent-se* molt de la duquessa. C, I, 49.
12. l'acusador *s'anà* armar, *murmurant* e *dient* que... C, I, 63.
13. Curial, ab major congoxa que dir no's pot, se'n *va*, *corrent*, a la sua posada. C, I, 63. (Aquest exemple em fa dubtar una mica, car *corrent* qui sap si es pot entendre amb *ne* de *se'n va*. Tanmateix l'exemple em sembla fonamentalment igual al 18. *Corrent* és, doncs, un adverbi de manera que qualifica *anar-se'n*, com allà ho és *cuytant*.)
14. *mostrant* gran alegria, a la plaça se'n *anaren*. C, I, 64.
15. al seu paballó, qui blau clar sembrat de renarts era, *continuant*, se'n *anaren*. C, I, 73.
16. axí *parlant* molt d'aquest fet, lo marquès e sa muller se'n *anaren* a sopar, tots temps *parlant* de Curial. C, I, 135.
17. *anaren* ab ells a la esgleya, *cantant* ymnes devots. C, I, 173.
18. la abadessa cavalcà e, *cuytant*, *anà-sse'n* a la Güelfa. C, I, 174.
19. e axí *anant*, *alargant* los ulls, veren luny una gran arboreda. C, II, 81.
20. *anà* vers lo duch d'Orleans, qui *anava* ab la lança en la cuxa, *cercant* a qui poria ferir. C, II, 114.
21. se'n *anà* a son hostel, vàries coses *cogitant*. C, II, 187.
22. *desparexent*, *girant* la sua roda, en altres parts se'n *anà*. C, II, 277.
23. *anà* molt per aquella terra, *menant* tots temps (...) pilots. C, III, 32.
24. girant la squena, se'n *anà*, *dient*:... C, III, 44 (Aquí *girant* és clarament un gerundi d'anterioritat, no com al 22.)
25. *anà* a la sua casa, *mostrant* molta alegria. C, III, 115.
26. a la Güelfa, que de genolls la sperava, *continuant*, se'n *anà*. C, III, 222.

2. El grup que segueix consta dels exemples on més podem dubtar si hi ha perifrasi. L'*anar* va separat del gerundi per un complement adverbial; podem prendre aquest solament amb *anar*, com a complement intern, i la frase amb gerundi que, a més, sovint té el propi complement, resta a part (comple-

ment extern), com en el grup anterior (exs. 1-26). Cada verb tindria el significat propi, no formant cap perífrasi. Ací puntuo amb comes, segons aquesta interpretació. Més avall repartiré els mateixos exemples segons la funció que pugui tenir *anar* + gerundi vist com a perífrasi.

La diferència entre aquests exemples i els del grup anterior (exs. 1-26) és que en els que dono a continuació la frase adverbial que modifica *anar* pot entendre's igualment amb el verb en gerundi, si ho desitgem, formant un complement extern a aquest o, més exactament, als dos verbs conjuntament, entesos com a perífrasi. Per fer més clar allò que vull dir, repetiré ací alguns dels exemples, canviant l'ordre de les paraules, de manera que s'ajuntin *anar* i el gerundi. Fent aquesta operació, veiem més clarament com pot ésser l'altra interpretació, la perifràstica, que donaré als mateixos exemples en el lloc que els correspondrà.

Hi ha més exemples²² que podríem interpretar sens dubte rebutjant la possibilitat d'una perífrasi, encara que la frase amb gerundi ella mateixa separa l'*anar* del seu possible complement. Això és potser més fàcil quan el verb en gerundi té ja complement propi. Podríem per exemple puntuar així:

Tirant anava, guardejant lo camp, adés en un lloc, adés en altre. T, I, 427 (=ex. 76, cfr. ex. 36).

anant, demanant les almoynes, de casa en casa, no trobava qui res li donàs. C, I, 105 (= ex. 84).

Tanmateix aquesta manera d'interpretar no em sembla la més natural. Però potser val la pena de tenir en compte que en diversos exemples a les seccions posteriors (exs. 51 ss.) és possible que els dos verbs no s'hagin fos tan completament com en altres, en els quals l'*anar* no té cap complement possible a part del gerundi.

27. ab los regidors de la ciutat *anà* per les cases, *fent* traure forment e civades. T, I, 126. (Altrament podria equivaler a: 'ab los regidors de la ciutat per les cases *anà* *fent* traure forment...')
28. fon-li mostrat que *anava* per l'església, *fent* fer cambres e estables. T, I, 176.
29. *anam* per lo riu, *solaçant* e *peixcant* e *prenent* plaer, ab moltes trompetes, clarons e tamborinos. T, I, 203.
30. e *anant* així, *plorant*, véu en lo tabernacle les armes de son senyor. T, I, 269. (Altrament: 'anant plorant així, véu...')
31. així *van* per tota la ciutat, *fent* mostra. T, I, 288 (Altrament: 'van *fent* mostra per tota la ciutat').
32. Tirant, qui *anava* entre ells, *capitanejant* (...), posant tota la gent en orde. T, I, 421. (Altrament: 'anava *capitanejant* entre ells...')
33. los cavallers restaren en la sua esquadra, e Tirant *anava* d'esquadra en esquadra, *visitant* la gent, amonestant-los. T, I, 426. (Altrament: 'Tirant d'esquadra en esquadra *anava* *visitant* la gent...')

22. Cf. *estar* § 2a, exs. 53-56.

34. acabava's d'armar e prestament cavalcava, e així *anava* per tot lo camp, *fent* armar tota la gent. T, I, 427.
35. de matí *anà* de casa en casa, *pregant* a tota la gent que... T, I, 428.
36. així *van* per tot lo camp, *guardejant* dins e defora. T, I, 480.
37. deu saber com la crida *va* per la ciutat, *notificant* a tots la partida. T, II, 93.
38. ell *va* per lo camp, *usant* de son ofici, venent oli. T, II, 269.
39. e *anant* així, *conquistant*, pervengueren prop d'una ciutat. T, II, 351.
40. los trompetes *anaren* per la ciutat, *manant* a tots los qui tenien d'anar que es recollissen. T, II, 438.
41. *acompanyant-la*, *anant* així, la Princesa li demanà per què... T, II, 454. (A l'edició que emprem es llegeix no *anant* sinó *anat*; corregeixo segons facsímil de la 1.ª edició, publicada per la Hispanic Society of America.)
42. *anava* per la ciutat, *sollicitant* la gent que tothom estigués en orde. T, II, 459.
43. bé·ns trufa aquesta donzella que *va* per lo món, *mirant* totes les belles coses. C, II, 47. (Altrament: 'que va mirant per lo món totes les belles coses'.)
44. axí *anà* Curial tota aquella matinada per aquell camí, *cercant* loch on poguessen albergar. C, II, 80. (Altrament: 'tota aquella matinada Curial anà cercant loch per aquell camí on poguessen albergar'.)
45. axí *anà* tot aquell jorn ab Festa, *parlant* dels cavallers. C, II, 90.
46. axí *anaren* per tots los aleujaments, *pregant* los cavallers que... C, II, 121.
47. *anaren* per moltes ciutats e viles, *cercant* los catius. C, III, 105.
48. *anaren* per moltes alqueries e cases de les ortes, *cercant* e *interrogant* los catius. C, III, 106.
49. se llevà del lit e *anava* per la tenda, *bascant*. C, III, 239.
50. *anàvan* per tota la plaça, *crident* mercè e *convidant* e *animant* les gents a cridar. C, III, 242.

3. Els exemples d'aquest grup corresponen als del § 3 de la primera part (*estar* + gerundi). La perífrasi té un valor imperfectiu i és subordinada a un pretèrit perfectiu. Els exemples 51-58 són exactament paral·lels als exemples amb *estar*, llevat que aquests tracten de moviment, mentre aquells tractaven d'estats. L'exemple 54 és ambigu; com que no sabem si les naus feren més d'una volta, no és cert que hi hàgim de veure un matís iteratiu.

En el § 3a, a més dels valors d'imperfectiu (subordinat) i de moviment, podem veure expressats altres aspectes verbals, molt sovint l'iteratiu i de vegades l'incoatiu.²³ Sovint veiem que la perífrasi reforça el matís aspectual

23. L'incoatiu, diu J. ROCA I PONS, *Estudios sobre perífrasis verbales del español* (Madrid 1958), 64, representa «el cambio que sin tender propiamente a un nuevo estado, aumenta o disminuye más o menos gradualmente y en algún aspecto, el estado o situación ya existentes».

inherent en el verb, o implicat per una frase adverbial. Així *cercar* és necessàriament iteratiu, com ho és *pàixer*; les frases «per l'illa», «per l'església», «per la batalla», etc., o «de moltes coses» (junt amb l'imperfectiu) fan veure que l'acció del verb és repetida.

En els exemples 59, 64, 65 i 66, l'aspecte podria ésser igualment iteratiu o incoatiu, o tots dos ensems.

51. adormí'm *anant pensant*, e lo meu rossí ha lleixat lo camí real. T, I, 171 (= 'quan anava pensant').
52. trobaren-lo en lo camí, que *anava llegint* les cavalleries. T, I, 185.
53. e *anant* així *plorant*, véu en lo tabernacle les armes de son senyor. T, I, 269 (= ex. 30).
54. veren (...) les naus que a la vela *anaven voltejant*, que no podien en lo port entrar. T, I, 544.
55. la Princesa, perquè *anava plorant*, no volgué tornar, mas demanà... T, I, 565.
56. *anant caçant* per lo camí, trobaren a Tirant. T, II, 412.
57. *acompanyant-la anant* així, la Princesa li demanà per què... T, II, 454 (= ex. 40).
58. véu lo duc de Macedònia, qui *anava plorant* e *arrancant-se* los cabells del seu cap. T, II, 554.

a) Casos d'imperfectiu subordinat a pretèrit perfectiu, que expressen a més altres aspectes verbals.

59. sabé que los moros *anaven conquistant* per l'illa, fent morir molts cristians e deshonint dones e donzelles e posant-les totes en captivitat. T, I, 124 (iteratiu + incoatiu).
60. fon-li mostrat que *anava* per l'església *fent* fer cambres e estables. T, I, 176 (iteratiu) (= ex. 28).
61. e *anant parlant* de moltes coses, aplegaren a la ciutat de Pera. T, I, 402 (iteratiu).
62. Tirant véu que casi la meitat de la sua gent havia ferit, e tostemps *anaven guanyant*. T, I, 532 (incoatiu).
63. fon fort, après bon espai que *anava combatent* per la batalla, s'encontrà ab lo Rei. T, I, 534 (iteratiu, + duratiu?).
64. com Tirant sabé que l'Emperador *anava conquistant*, ell e lo duc de Pera cavalcaren. T, I, 544 (iteratiu + incoatiu).
65. estigueren en aquestes raons, parlant de l'Emperador com *anava recobrant* viles e castells. T, I, 546 (iteratiu + incoatiu).
66. e *anant així conquistant*, pervengueren prop d'una ciutat. T, II, 351 (iteratiu + incoatiu) (= ex. 39).
67. manà (...) que *anassen preïcant* per tot lo seu regne e que batejassen... T, II, 441 (iteratiu).
68. lexaren-les *anar paxent* la erba. C, II, 81 (iteratiu).

69. los altres cavallers (...) *avenen cercant* son senyor per tots los aleujaments, e no'n podien res saber; mas digueren-los que... C, II, 118 (iteratiu). (Cas de subordinació semàntica.)
70. *anant cercant* de ça e de lla, de aleujament en aleujament, tant anaren, que veren... C, II, 118 (iteratiu).
71. li dix si era allí lo rey, car nou cavallers d'Aragó lo *avenen cercant*. C, II, 119 (iteratiu).

4. Imperfectius (pretèrit) no subordinats.

Als exemples 72 i 73 sembla que la perifrasi amb *anar* només afegeix a l'imperfectiu descriptiu la idea de moviment dins l'espai. Al 73 hi ha un anacolut que fa difícil d'interpretar-lo amb seguretat. Als següents exemples trobem expressats, com abans, els aspectes iteratiu o incoatiu. L'aspecte iteratiu és inherent en *capitanejar* (75) i *gardejar* (76), i va implicat en «per tot lo camp», «per tot lo regne» i «de casa en casa»; l'aspecte incoatiu és inherent en *millorar* (79) i va implicat en «a poc a poc», i «cascun dia». Els 76, 77, i 78 refereixen fets habituals, cosa que no sembla impedir l'ús de la perifrasi.

És remarcable que l'exemple 79 és l'únic entre tots els casos que tenim d'*anar* + gerundi en el qual *anar* ha perdut el significat bàsic de verb de moviment. Fa veure que a l'època dels nostres textos amb prou feines si començava a desenrotllar-se la llibertat de què gaudim actualment, d'emprar la perifrasi amb qualsevol verb, fins i tot, em sembla, amb verbs d'acció no-voluntària.

72. *avenen ballant* ab tamborinos. T, I, 191.

73. per ço ell no curava de res sinó *anant corrent* (sic) i en orde. T, I, 531.

a) Els exemples amb expressió de matisos aspectuals.

74. ans *iria peixent* les herbes per los monts que sol un dia jo aturàs en aquesta cort. T, I, 304 (iteratiu).
75. Tirant, qui *anava* entre ells *capitanejant* (...) posant tota la gent en orde. T, I, 421 (iteratiu) (= ex. 32). (El subjecte, *Tirant*, queda penjant sense verb principal.)
76. Tirant *anava gardejant* lo camp, adés en un lloc, adés en altre. T, I, 427 (iteratiu).
77. acabava's d'armar e prestament cavalcava, e així *anava* per tot lo camp *fent* armar tota la gent. T, I, 427 (iteratiu) (= ex. 34).
78. Tirant combatia envers lo cap de l'ala, car a poc a poc *anava defugint* de la pressa de la gent. T, I, 534 (incoatiu).
79. Tirant *anava* cascun dia *millorant*, que ab una crossa podia per la cambra anar. T, II, 149 (incoatiu).
80. Plaerdemavida (...) *anava* tostemps *reclamant* a la Mare de Déu (...) que... T, II, 241 (iteratiu).
81. ab cuitats passos *anava cercant* les vies de la cruel fortuna. T, II, 241 (iteratiu).

82. los enemics *anaven conquistant* per tot lo regne. T, II, 267 (iteratiu + incoatiu).
83. *anava confortant* la gent de la ciutat, dient-los que s'alegrassen. T, II, 459 (iteratiu).
84. *anant demanant* les almoynes de casa en casa, no trobava qui res li donàs. C, I, 105 (iteratiu).
85. *anàvan* per tota la plaça *crident* mercè e *convidant* e *animant* les gents a cridar. C, III, 242 (iteratiu).

b) La perífrasi en temps imperfect coordinat amb perfect pretèrit.²⁴ Als exemples 86 i 87, on no és qüestió de valors aspectuals afegits, sembla tractar-se senzillament que l'autor en cada cas hagi canviat el seu punt de vista (narració perfectiva / narració imperfectiva) dins una frase. Als exemples 88-92 és possible que l'aspecte iteratiu (en 89 continuatiu) hagi influït, tractant-se de més d'una acció en lloc d'una sola, per a afavorir el temps imperfect del pretèrit. Les observacions fetes sobre l'iteratiu a les seccions anteriors valen també aquí. Cal remarcar, a l'exemple 89, l'aspecte continuatiu (l'únic exemple que en trobem), que expressa *anaven corrent*; avui dia potser diríem més aviat 'continuaven corrent'.

86. totes les trompetes *anaven sonant*, e vengueren davant la taula de l'Emperador. T, I, 558 (iteratiu?).
87. donà-li tan forts colps e tan pesants sobre'l cap que torbà'l, e *anava* lo duch tot *balancejant*, que no sabia on se stava, e l'altre contínuament lo feria. C, II, 133.
88. e los cavallers restaren en la sua esquadra, e Tirant *anava* d'esquadra en esquadra *visitant* la gent, amonestant-los. T, I, 426 (iteratiu) (= ex. 33).
89. Tirant se llevà la manyopa de la mà e tragué's l'anell e donà-lo-hi. E Diafebus detingué's un poc, si bé los altres *anaven corrent*, e aturà un escuder seu. T, I, 438 (continuatiu).
90. cavalcà sobre un gran cavall tot blanc, e ab una verga en la mà *anava capitanejant* la sua gent. T, I, 526 (iteratiu).
91. cavalcà ab molts pocs qui es trobaren en lo palau en aquella hora; e *anava* per la ciutat *solicitant* la gent que tothom estigués en orde. T, II, 459 (iteratiu) (= ex. 42).
92. se llevà del lit e *anava* per la tenda *bascant*. C, III, 239 (iteratiu) (= ex. 49).

5. La perífrasi és aquí en temps perfect de pretèrit. Els exemples ara no presenten cap novetat de cara als que ja hem vist. Als 93 i 94 no veig més matís aspectual que el perfectiu que porta el temps i el de moviment, el sentit bàsic d'anar. No sembla, malgrat el possible paral·lisme formal amb

24. Cf. *estar*, § 4b, exs. 118-121.

els exemples 122-150 d'*estar* + gerundi, que hi hàgim de veure un matís duratiu.

Als exemples 95-106 veiem afegits els aspectes iteratiu o incoatiu, semblantment al que hem vist abans. Cal notar que la majoria dels exemples són dels que anomeno ambigus, segons he exposat al § 2. L'exemple 98 és d'una expressió sintàctica no gaire clara. Crec que *anant* hi és un gerundi de posterioritat respecte a *partiren*, de manera que vol dir 'partiren i anaren regoneixent'.

93. entram en la ribera ab moltes barques, (...) e *anam pescant* per la ribera passades dues centes barques. T, I, 194.
94. anam a la ribera ab moltes barques (...); e *anam* per lo riu *solaçant* e *peixcant* e *prenent* plaer ab moltes trompetes, clarons e tamborinos. T, I, 203 (= ex. 29).
95. ab los regidors de la ciutat *anà* per les cases *fent* traure forment e civades. T, I, 126 (iteratiu) (= ex. 27).
96. com lo bon Rei véu la batalla vençuda, *anà seguint* los moros. E tants com n'aconseguien, tots los feien morir. T, I, 159 (incoatiu, + iteratiu?).
97. ella *anà llegint* les lletres e no volgué tocar sinó Amor. T, I, 249 (iteratiu).
98. lo Mestre e Tirant de la posada partiren, *anant regoneixent* la ciutat, perquè Tirant volgué veure... T, I, 327 (iteratiu).
99. de matí *anà* de casa en casa *pregant* a tota la gent que... T, I, 428 (iteratiu) (=ex. 35).
100. los trompetes *anaren* per la ciutat *manant* a tots los qui tenien d'anar que es recollissen. T, II, 438 (iteratiu) (= ex. 40).
101. axí *anà* Curial tota aquella matinada per aquell camí *cercant* loch... C, II, 80 (iteratiu) (= ex. 44).
102. axí *anà* tot aquell jorn ab Festa *parlant* dels cavallers. C, II, 90. (iteratiu) (= ex. 45).
103. axí *anaren* per tots los aleujaments *pregant* los cavallers que... C, II, 121 (iteratiu) (= ex. 46).
104. *anaren* per moltes ciutats e viles *cercant* los catius. C, III, 105 (iteratiu) (=ex. 47).
105. *anaren* per moltes alqueries e cases de les ortes *cercant* e *interrogant* los catius que trobaven. C, III, 106 (iteratiu) (=ex. 48).
106. girant la squena, dolorós e plen de làgremes, se'n *anà fugint*. Durà aquell encaç molt. C, III, 215 (incoatiu).

6. La perífrasi en temps present.

La qüestió és aquí molt més simple que no en el cas dels exemples d'*estar* + gerundi en temps present.²⁵ Aquí tots els exemples presenten l'as-

25. Cf. I, § 7.

pecte iteratiu. Cal notar que molts dels exemples del *Tirant* corresponen a accions habituals, segons assenyalo en cada cas. De fet, no sembla que això influeixi definitivament sobre l'ús de la perífrasi, però és natural que s'aproximin l'iteratiu i l'habitual; ¿és per casualitat que no n'hem trobat tants exemples, de l'habitual, a les seccions anteriors?

La preferència que, com hem pogut veure ja, té el verb *cercar*, inherentment iteratiu, per la perífrasi amb *anar*, la podem veure confirmada encara més en aquesta secció, que n'ofereix 9 casos.

107. e per açò nos *van cercant*. T, I, 154.
108. així *van* per tota la ciutat *fent* mostra. T, I, 288 (habitual) (= ex. 31).
109. aqueixa és l'aigua que jo *vaig cercant*. T, I, 344.
110. ara és perduda tota la mia esperança. No em resta sinó que *vaja mendicant* per lo món. T, I, 460.
111. així *van* per tot lo camp *guardejant* dins e defora. T, I, 480 (habitual) (= ex. 36).
112. jo us he conservat aquell bell do de fortuna que tots los hòmens *van* per tot lo món *cercant*. T, I, 553 (habitual).
113. deixa les llàgremes tristes (...) que molt poc aprofiten per obtenir lo que *vas cercant*. T, II, 33.
114. deu saber com la crida *va* per la ciutat *notificant* a tots la partida. T, II, 93 (= ex. 37).
115. ¿què és d'un jueu que tu tens qui *va venent* oli per lo meu camp? T, II, 269 (habitual).
116. ell *va* per lo camp *usant* de son ofici, venent oli. T, II, 269 (habitual) (= ex. 38).
117. veig les dones e donzelles (...) ab los pits descoberts e nafrats *van cridant* per lo palau, manifestant a tot lo món la llur dolor. T, II, 559.
118. bé·ns trufa aquesta donzella que *va* per lo món *mirant* totes les belles coses. C, II, 47 (= ex. 43).
119. són enviat per dos cavallers, qui *van cercant* un cavaller. C, II, 74.
120. trobaràs noves del cavaller que *vas cercant*. C, II, 75.
121. ell encontraria certament los qui·l *van cercant* per toldre-li la vida. C, II, 76.
122. veritat és que yo *vaig cercant* un cavaller. C, II, 98.
123. on que ells *vagen ferint*, passen e lexen camí ubert. C, II, 135.
124. veurets de mi ço que *anats cercant*. C, III, 115.

7. Observacions sobre *anar* + gerundi.

Com observàvem tractant d'*estar* + gerundi, en l'ús de la perífrasi es mostra una preferència per certs verbs. Aquí això es nota sobretot en el *Curial*. En el *Tirant* trobem en la perífrasi *anar* + gerundi 39 verbs diferents, entre els quals hi ha *cercar* cinc vegades, *fer* i *conquistar* quatre vegades i

plorar tres vegades; la resta, una o dues vegades cadascun. En el *Curial* trobem 14 verbs diferents, entre els quals *cercar* onze vegades i els altres només una vegada cadascun. Podem dir, doncs, que *anar cercant* era per als nostres autors quasi una frase feta, com ho era l'*estar esperant*.

Cal destacar una altra vegada que, dels 74 exemples de la perífrasi *anar* + gerundi, només en un *anar* deixa de tenir el seu significat bàsic de verb de moviment (ex. 79), mentre que en 14, al meu parer, no porta cap altre matis aspectual sinó el de moviment dins l'espai. Dels aspectes representats en els altres 60 exemples, predomina molt l'iteratiu, que s'hi troba uns 49 vegades, l'incoatiu 5 vegades i tots dos ensem 5 vegades; el continuatiu s'hi troba una vegada. És clar, doncs, que l'ús d'aquesta perífrasi no arriba, ni de bon tros, a la llibertat i diversitat de matisos que posseeix actualment, que han tendit fins i tot a arraconar l'*estar* + gerundi, si més no de la llengua literària.

¿Què aporten les dades d'aquesta perífrasi sobre la qüestió dels dos autors del *Tirant*? Si incloem els casos ambigus (=exs. 27-50) les extensions més grans sense exemple corresponen a les pàgines II, 459-554, II, 149-241, II, 269-351 i I, 565-II, 33 (68 pàgines). Dit d'una altra manera, el primer volum (494 pàgines de text) del qual segurament res no és de Galba, n'ofereix 37 casos; el segon volum (581 pàgines) n'ofereix 16 casos. Si deixem fora de compte els casos ambigus, les majors extensions sense exemple són II, 269-412 — els casos limitants, exemples 115-6 i 56, són poc sospitosos —, II, 33-149 i com abans II, 459-554. No deixa de cridar l'atenció el fet que l'extensió *buida* que trobem aquí entre II, 269 i II, 412 correspon més o menys a la que hem vist tractant d'*estar* + gerundi (temps imperfecte) entre II, 282 i II, 444,²⁶ i d'*estar* + gerundi (pretèrit perfectiu) entre II, 282 i II, 445.²⁷

La conclusió que trec sobre els autors del *Tirant* és aquesta: Galba afirma haver afegit una quarta part a l'obra de Martorell; trobem que després de II, 282, gairebé exactament després de tres quarts de l'obra comptant per pàgines, escassegen molt els casos de perífrasi, sobretot quan el verb principal, *estar* o *anar* no té complement propi possible, durant un espai de 200 pàgines més o menys; llavors a les pàgines finals de l'obra tornem a trobar exemples més sovint. A més, els casos són freqüents dins l'episodi d'Espèrcius i el drac (II, 442-9). Sospitem que Galba, a qui no agradaven massa aquestes perífrasis, intervingué amb material original després de II, 282, si més no, i inserí un conte fabulós preexistent; cap al final de l'obra tornem a trobar material de Joanot Martorell. Naturalment, amb dades de caire tan restringit no podem parlar sinó de sospites.

MAX W. WHEELER

Universitat de Liverpool.

26. Cf. I, § 5.

27. Cf. I, § 6 b.